

dos contendit canones, quos Apostolica Sedes... et omnis Catholica Ecclesia CANONES appellat: quique... in nostris CODICIBUS, quos ab Apostolica Sede Majores nostri acceperunt sequendos, locum habent. Ex quo recte, vereque colligit Constantius loc. cit. § 8. num. 451. pag. 110, quod qui à nobis Hadrianus codex vocatur, ab Hincmaro ex usu, et consuetudine sermonis apud Romanos, et Gallos recepti Codex canonum vocatus est.

62. Celebrantur etiam collectiones Africanæ (1), et Gallieanæ (2), quæ plures numero sunt, cum fere in unaquaque natione non defuerint, qui de colligendis canonibus laboraverint. Atque in his collectionibus vel integra, vel fere integra Ecclesiastica monumenta describuntur, habita potius ratione temporum, quam rerum, et materiarum. Sunt enim collectiones aliæ, quæ breviter, ac summam canones indicant, aut certos in titulos tribuunt ipsos canones, et rem canonicam universam. Inter eos, qui tantum canonum summam dederunt, primum locum obtinet Fulgentius Ferrandus, Carthaginiensis Ecclesiæ Diaconus, qui collectionem suam *Breviationem canonum* vocavit (3).

(1) Africanorum canonum collectionem cum titulo *Codex Canonum Ecclesiæ Africanæ* græce, et latine edidit Christophorus Justellus, eamque postea descripserunt ejus filius Henricus, et Guillelmus Voellus in *Biblioth. jur. canon. tom. 1. pag. 521*. Verum hæc collectio non alios comprehendit canones, quem eos, quos Dionysius Exiguus excerpsit ex Synodo Carthaginiensi anni 419. cujus tantum gesta ante oculos habuit. Plures Africanas collectiones post Harduinum memorant eruditi Fratres Ballerini loc. cit. par. 2. cap. 3. pag. 74. et seq.

(2) De his quoque Gallicanis collectionibus, præter Sirmondum præfat. in *Concil. Gall.* videndi Ballerini loc. cit. par. 2. cap. 10. p. 129. et seq.

(3) Fulgentius Ferrandus, qui magistro usus est S. Fulgentio, Ruspensi Episcopo, Justino, ac Justiniano Imperatoribus floruit. Viden. *Fr. Florens de orig. art. et auctor. jur. canon. pag. 55*. Descripta est hæc collectio à Voello, et Justello loc. cit. tom. 1. pag. 448.

63. Ferrando recentior est Cresconius, Africanus Episcopus, cujus duo circumferuntur opera; alterum quod *Breviarium Canonum*, alterum, quod *Concordia*, aut etiam *Liber canonum* appellatur (1). Alias quoque viri eruditi ediderunt canonum collectiones, quæ circa ea tempora, aut paulo serius lucubratae videntur; sed nobis propositum non est in omnibus immorari (2).

(1) Vitam agebat Cresconius, sive ut alii malunt, Crisconius, Leontio Imperatore, cum Saraceni Africam occuparunt, hoc est VII Ecclesiæ sæculo. Utrumque opus, tum scilicet *Breviarium*, tum *Concordia* Cresconii revera est, quamquam aliud nonnulli existiment; quos inter est Constantius in *vit.*

præfat. ad epist. Rom. Pontif. §. 7 num. 124. et seq. pag. 105 et seq., et utrumque ediderunt Voellus, et Justellus in *Biblioth. jur. can. tom. 1. pag. 456 et in append. ejusd. tom. pag. 53*. Vide Pagium in *crit. ad Baron. an. 527 num. 44 pag. 587 t. 9 ed. Luc. et Mabillonium Mus. Ital. p. 1. pag. 69 ed Paris 1687*.

(2) Hujusmodi sunt collectiones Hibernensis, Herqualliana, Andegavensis, Divionensis, Pithœana, aliæque similes, quæ à Sirmondo, Petito, aliisque laudantur, quasque omnes accurate describunt Fratres Ballerini loc. cit. par. 4. c. 7. p. 275.

64. Digna tamen est, quæ diligenter exponatur, collectio Isidori Mercatoris, aut Peccatoris (1), quæ IX Ecclesiæ sæculo in manus hominum pervenit (2). Magnæ ob eam turbæ ortæ sunt, cum Isidorus veris monumentis, quæ à collectione Hispanica, Hadriana, aliisque à locis (3) arripuit, multa falsa admiscuerit, quorum partem ipse confinxit, et partem aliorum ingenio confictam literis consignavit. Habet hæc collectio, præter quinquaginta canones Apostolorum ex Hadriana collectione descriptos, potissimum epistolas Summorum Pontificum à Clemente usque ad Silvestrum, quæ cunctæ ex ingenio Isidori prodierunt, exceptis duabus Clementis ad Jacobum literis (4), tum canones plurium conciliorum (5), postremo Pontificias literas ab ipso Silvestro usque ad Gregorium M., et alias item epistolas, ac monumenta, quorum pars aliunde assumpta vera, ac germana est (6), pars una cum actis Concilia Romani sub Julio I, et V et VI sub Symmacho ab Isidoro excogitata, et inventa est.

(1) Alii sunt codices, qui *Mercatoris*, et alii, qui *Peccatoris* nomen inscriptum habent. Quod postremum nomen quosdam rapuit in eam opinionem, ut crederent, hujus collectionis auctorem fuisse aliquem Episcopum, quoniam ea formula Episcopi utebantur, ut demissum de se animi sensum testarentur, uti patet ex concilio Carpenatoratensi an. 527 collectionis Harduini tom. 2 col. 1095., Vasensi III an. 529 col. 1106, Parisiensi III an. 557 tom. 5 col. 340., Turonensi II an. 567 col. 368, Matisconensi I an. 581 col. 454, atque ex monumentis Ecclesiæ Cenomanensis apud Mabillonium in *Veter. Anal. pag. 267 et seq. ed Paris an. 1725*. Verum Carolus Blascus, qui Comentario Neapoli edito an 1760 de collectione canonum Isidori Mercatoris solide, et erudite de hac collectione disseruit, observat cap. 6 pag. 46 et 47, quod Episcopi fere semper addebant nomen *Præsulis*, aut *Episcopi*, cum illud *Peccatoris* vocabulum usurpabant. Quin etiam et Chorepiscopi cum eodem utebantur nomine, addebant et dignitatem suam, per quam distinguebantur, uti ex epistola Thegani Chorepiscopi Trevirensis ad Hactonem ipse Blascus ostendit. Nomen hoc potius Monachorum proprium erat, et si certum esset, Isidorum potius *Peccatoris*, quam *Mercatoris* nomen prætulisse, inde educi conjectura posset, quod Isidorus Monachus vel fuerit, vel voluerit videri. Sed perdifficile est id ostendere ad veritatem; potius ipsa operis ratio, quæ omnis fere in eo est posita, ut Episcopis con-

sulat, et ab iis arecat accusationes, aliquam probabilem assert conjecturam, propter quam ea collectio alicui Episcopo tribuenda videatur.

(2) Recentius monumentum, quod Isidoriana collectione comprehenditur, est Concilium Parisiense anni 829.; quare ante hoc tempus illa edita non videtur. Sunt qui eam serius produsse arbitrantur, nimirum circa tempus, quo Benedictus Levita Capitularium libris vulgavit, hoc est circa annum 845, et ideo prima falsarum decretalium mentio est in Synodo Carisiaca apud Baluzium in *Capitular. Reg. Franc. tom. 2. col. 62. ed. Venet. an. 1775.* Sed Carolus Blascus *loc. cit. cap. 6 pag. 45 et seq.* fretus testimonio Hincmari Remensis, qui in *opuscul. advers. Hincmar. Laudunen. cap. 24 pag. 476 tom. 2* inquit, quod *librum collectarum epistolarum, ab Isidoro de Hispania allatum, Riculfus Moguntinus Episcopus in hujusmodi, sicut et in capitulis Regis studiosus, obtinuit, et istas regiones ex illo repleti fecit, collectionem illam ante annum 814, quo Riculfus ex hac vita migravit, editam fuisse arbitrat. Vide eundem Blascum loc. cit., Fratres Ballerinius in cit. append. par. 5 cap. 6 §. 4 pag. 222 et seq., et Cl. Zaccaria, qui de Isidoriana collectione diligenter, et cum magna doctrinæ copia disputat in *Antifebronio tom. 2 dissert. 5 cap. 5 et seq.* Gravis etiam de vero Isidorianæ collectionis auctore controversia est. Hodie vero inter omnes fere eruditos constat, eum fuisse Gallicanum, seu Germano-Francum, sed quis hic fuerit, incertum est. Ac valde quidem laudanda est ingeniosa conjectura Caroli Blaschi, qui diatriba, quam Neapoli edidit an. 1778 de *Papissa Joanna*, hujus fabulæ originem ab Isidori collectione repeti posse arbitrat. Inquit enim fortasse aliquem fuisse Isidorianæ fraudis non ignarum, qui cum videret, falsas decretales pro veris haberi, quasi per ænigma fraudem detegere conatus est. Itaque dicitur cepit, fuisse Papissam Joannam nomine; eam peperisse etc. Ænigma hoc, in quo dissolvendo plane Oedipo conjectoræ opus erat, non recte intellectum, primum uti fabula vulgaris, ac denique tamquam vera historia haberi cepit. Ingeniosa inquam hæc conjectura, et in illa tam incerta hujus fabulæ origine probabilis divinatio est.*

(3) Necessè est fontes noscere, unde Isidorus multa derivavit in collectionem suam; nam quidquid in his non invenitur, id ab ipso confictum haberi debet. Fontes autem præcipui sunt collectio à Quesnello edita, cujus supra facta mentio est. Quædam etiam arripuit ab Historia Tripartita, atque ab illis locis, quos indicant Bartolus *Inst. Jur. Canon. cap. 18*, et Fratres Ballerinii *loc. cit. §. 5. pag. 225 et seq.*

(4) Quinque sunt literæ S. Clementis in Isidori collectione; duæ ad Jacobum jam à Græco aliquo confictæ fuerant, et à Rufino latine redditæ, easque sæculo V laudavit Concilium Vasense *can. 6 col. 717 t. 4 collect. Labbei ed. Venet.* Has literas Isidorus excerpit ex Gallicanis collectionibus, sed ipse tamen eas suis additionibus corrumpit. Reliquæ tres ex ejus in genio prodierunt.

(5) Pars hæc, quæ concilia complectitur, habet *constitutionem Constantini ad Silvestrum*; quæ falsa habetur, reliqua vera, et germana sunt omnia.

(6) Multa in hac parte sunt falsa veris admixta, quæ omnia accurate discriminat Fratres Ballerinii *cit. part. 5 cap. 6 §. 5. pag. 225*, et Blascus *cap. 2 pag. 9 et seq.* Hinc omnes Pontificum Siricio antiquiorum epistolæ ab Isidoro descriptæ falsæ habentur, exceptis S. Damasi ad Paulinum literis, quas ille secuit in partes tres.

65. Accesserunt ad cetera commenta etiam capitula adscripta Hadriano I. Pontifici, et Angilramno Metensium Episcopo tradita, quæ certe post falsas decretales prodierunt, et forte ab ipso illarum opifice conficta sunt (1). Nam hodie eruditis omnibus compertum, exploratumque est, ea capitula recentiora esse Isidorianis decretalibus, neque ea tribui posse Hadriano, aut Angilramno, cum in iis multa sint aliena ab utriusque moribus, atque instituto (2), et longe alia sit ratio Hadrianæ collectionis, cujus supra facta mentio est.

(1) Pontificum decreta, ex quibus præsertim ea capitula collecta dicuntur, non alia fere sunt, nisi falsæ Isidori decretales, in quibus eadem sententiæ, et eadem sæpe verba occurrunt, uti ex Antonii Augustini notis in eadem capitula, quæ extant *tom. 5 ejus oper. ed. Luc. an. 1767 pag. 349 et seq.*, deprehendi potest. Qui consensus earum decretalium, et capitulorum non obscuro argumento est, eundem omnium architectum fuisse. Quare in Isidori collectione hæc Hadriani capitula reperiuntur; et in antiquissimo Vaticano Codice 650 in appendice descripta sunt, quoniam, ut observant Fratres Ballerinii *loc. cit. §. 2. num. 3 pag. 219 et 220*, hæc capitula secundis Isidori curis adjecta sunt, cum abessent à collectione, quam antea vulgaverat. Vide etiam Blascum in *Diatriba de Capitulis Hadriano a Papæ vulgo tributis ad calcem commentarii de collect. can. Isidor. Marcet. pag. 221.*

(2) Hincmarus Remensis in *opuscul. advers. Hincmar. Laudunen. cap. 24 pag. 475 tom. 2 edit. cit.* inquit, hæc capitula Hadriani nomine fuisse edita, et Angilramno Metensium Episcopo data. Errant igitur Stephanus Baluzius in *præfat. ad Dialog. A. Augustin. n. 4. p. 6 tom. 5 ed. Luc.*, et Natal. Alexander *Hist. eccles. sæc. 8 cap. 1. art. 9 tom. 6 pag. 11 ed. Venet. an. 1776*, cum hæc capitula Angilramno adscribunt; cum vera operis inscriptio non Angilramnum, sed Hadrianum auctorem præferat. At neuter revera eorum capitulorum auctor fuit; et certe verus canonum codex, quem Carolo M. obtulit Hadrianus, nihil habet ex putidis illis mereibus, sed veras complectitur epistolas Summorum Pontificum à Siricio ad Gregorium. Quod late ostendunt Ballerinii, et Blascus *loc. cit.* Id unum addam, quod in antiquo Vaticano codice *num. 4538* vetus extat exemplar collectionis, cujus revera Hadrianus P. auctor est, in eoque post indicem eorum, quæ codice continentur, habentur hæc: *Iste Codex est scriptus de illo autentico, quem Dominus Hadrianus Apostolicus dedit gloriosissimo Carolo Regi Francorum, et Longobardorum, ac Patricio Romanorum, quando fuit Romæ.* In hac autem collectione nullus omnino locus est falsis Isidori mereibus, sed quidquid ea continetur ex veris, germanisque fontibus desumptum est. Initio describuntur canones, qui dicuntur *SS. Apostolorum* (quibus verbis ostendit Hadrianus, quid ipse de his canonibus sentiat); postea Concilia Orientalia, Africana, Gallicana, Hispanica; postremo referuntur decretales Siricii, Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Cælestini, itemque pars illarum Decretalium, quæ à Leone M. editæ sunt. Vera hæc est Hadriani collectio, non ea, quæ multos post annos Isidori ingenio excogitata in lucem venit. Atque hoc quidem loco notanda est confidentia Van-Espenii, qui nihil omittit, ut stum expleat odium, quo fertur in Sedem Apostolicam, et ideo de his capitulis inquit in *Comm. in canon. et dec. jur. veter. ac nov. par 5 sect. 1 diss. 2.*

quod ea si ab Hadriano non confecta, probata saltem sunt, ut nova inde jura Romani Pontifices consequerentur. Si ea probata Hadriano sunt, cur eadem neque ipse Hadrianus, neque ceteri Pontifices, qui eum consequuti sunt, per tria pene sæcula laudarunt? Primus enim Summus Pontifex, qui ea capitula laudasse videtur, fuit Leo IX, qui medio sæculo IX vitam traducebat, nimirum postquam ea Burchardus Hadriani nomine in sua collectione descriperat. Verum omnis nunc ea de re sermo conticescat necesse est, cum constet, ea capitula post Hadriani obitum fuisse confecta ab auctore decretalium, quæ Isidori collectione comprehenduntur.

66. Isidori collectio sensim, et pedetentim usum, atque auctoritatem habere cœpit, cum in illorum temporum caligine nemo esset, qui suspicaretur, vel potius intelligeret, falsa esse monumenta, quæ in ea descripta fuerant. Primus Hincmarus Remensis, qui eam antea probaverat, cum sibi adversarias maxime nosceret Isidorianas decretales in causa, quam habebat cum Hicmaro Laudunensi, eas cœpit respuere, quod in *Codice Canonum* non reperiebantur (1). Eadem quoque de causa rejectæ sunt ab Episcopis Gallicanis in causa Rothadi Episcopi Svesionensis, qui in Synodo provinciali depositus, ad Sedem Apostolicam provocaverat.

(1) Hincmarus ep. ad Hincmar. Laudun. tom. 2 pag. 545 et seq. ed. Sirmondi Paris. 1645. Recte tamen respondit ipse Nicolaus ep. 42 ad Epist. Gall. in Oper. Hincmari Remens. tom. 2 pag. 627, non ideo despicendas esse decretales, quod in codice canonum descriptæ non essent, quoniam earum auctoritas non ex eodem codice, sed ex eorumdem auctoribus, qui Pontifices fuisse credebantur, erat repetenda, quod etiam animadvertit Fleuryus part. 1 c. n. 8 de orig. jur. Eccl. Quare Wenilo Archiepiscopus Senonensis cum literis, quæ ejus nomine datæ sunt ad Nicolaum apud Labæum collect. conc. tom. 9. col. 1550, ageret de observanda epistola Melchiadis, id tantum quærendum duxit, num ea apud Summum Pontificem, hoc est, in archivo Romanæ Ecclesiæ reperiretur.

67. Serius Romæ hæc collectio innotuisse videtur; et Leo IV., qui Pontificatum oblinuit ab anno 847. usque ad annum 855., cum responderet Episcopis Britannicæ (1), Decretales memorat eorum Pontificum, quibus tunc in Ecclesiasticis iudiciis Romana Ecclesia utebatur; sed nullam tamen facit mentionem decretalium, quas Isidorus collegerat, licet harum multæ ad hæc iudicia pertineant. Imo neque Nicolaus I., qui post Leonem Pontificatum obtinuit, laudavit unquam, aut approbavit falsas Decretales, quæ Isidori collectione continentur (2). Quod vel unum argumentum plane refellit calumniam eorum, qui

aliquas in ea collectione Pontificum Romanorum partes fuisse arbitrantur.

(1) Extat hæc epistola apud Sirmondum tom. 3. Conc. Gall. pag. 72. ed. Paris. an. 1629.

(2) Confer Ballerinius loc. cit. cap. 6 pag. 215. et Blascum loc. cit. cap. 4 pag. 31.

68. Hodie perspicua, non suspiciosa omnibus est falsitas decretalium, ac monumentorum, quæ ex penu Isidori Mercatoris educta sunt. Nam L. Dionysius Exiguus, maxima cura, ac diligentia lustratis, excussisque scriniis Sedis Apostolicæ, nullam illarum decretalium invenire potuit. II. Scriptores Ecclesiastici, qui per octo priora sæcula floruerunt, et Concilia, quæ per eam ætatem habita sunt, nullam harum decretalium mentionem faciunt, quamquam plus semel facere debuissent. III. Denique multa in iis occurrunt recentiora ætate Pontificum, quibus illa adscribuntur, uti Sacrorum Bibliorum sententiæ secundum Vulgatam, leges ex utroque Codice petitæ, posteriores canones Conciliorum, ac Decretales Summorum Pontificum, et cetera generis ejusdem (1).

(1) Adde et illud, quod hujus collectionis Auctor eam tribuit S. Isidoro, quem Episcopum, et Hispanum fuisse significat; qualis non alius esse poterat, quam S. Isidorus Hispalensis. Atqui post ejus obitum sunt habita octo Toletana concilia à 5. ad 13., et unum Bracarense, quæ in ea collectione referuntur; similiter vivo Isidoro habitum nondum fuerat Concilium æcumenicum 6. ejus in præfatione mentio est.

(N. S. Et sane plus debemus Italis hominibus, quam Hispano Aguirio. Hic enim, religioni ducens Decretales omnes ante-Siricianis Pontificibus vulgo tributas à falsitatis nota vindicare, præcipuam illius Collectionis partem Sanctissimo Isidoro adserere non erubuit. Quantum in eo, sed infeliciter elaboraverit, vir alioqui omnigena eruditione refertus, Dissertationes, quas Tom. 4 suæ Collectionis inseruit, ostendunt. Sed malæ causæ bonus patronus. Instituti nostri brevitatis non sinit, nos in discutiendis, simul et explodendis rationum momentis ab Aguirio excogitatis, immorari; sed nemo non novit opus hoc Mercatoris in multis purum, putumque redolere mendacium. Ebulliunt in eo naniæ, fabellæ, anachronismi, antilogiæ. Patiuntur igitur nos, Isidorum, pietate, et scientia clarissimum, hujus ita consarcinatæ Collectionis auctorem audire? Probe novimus caput 2 Præfationis aliquantulum sancti Doctoris stylo respondere; verum neque ignoramus, versipellem, et personatum Isidorum sub his verbis ex Lib. 8. Etymolog. S. Isidori decerpulis voluisse se, quasi sub ovina pelle, salacissime contegere.

2. Nec gente fuisse Hispanum veri simile est; etenim 4 Hispania Sarracenorum jugo tunc temporis pressa, ferme penitus exularunt meliores litteræ (tametsi in hac miseranda Hispaniæ clade, non defuerint, sanctitate, et sapientia clarissimi, quos inter Euthérius, Beatus, Esperandus,

Alvarus Paulus, et Eulogius, de quo non veretur dicere Baronius, ad diem 24 Novemb., quod in *pixide Spiritus Sancti calamum intinxisse S. Eulogius videatur*.

Nec 2 credere par est, Hispanum in comminendis tam venerandæ antiquitatis monumentis, non majori patriæ celebrandæ studio flagrasse, quam ut in tota Epistolarum Collectione, ad Hispanos datas nonnisi quinque protulisset. Fortasse eos, qui Isidorum *Peccatorem* Hispanum erudire, nominis similitudo fefellit. Argumentum sane gravissimum!

5. Neque Isidoro Episcopo Setubensi adscribenda. In Chronico quidem sub nomine Juliani Toletani Parisiis edito, legitur: *Isidorus Mercator, Episcopus Setubensis, Compilationem Canonum ope cujusdam monachi composuit, atque an. 805 decessit*: cum quo consonat etiam alterum Chronicon Luitprando tributum. Verum hujusmodi Chronica, tum ob plura, tum vel maxime quod *anachronismis*, ac fabellis scateant, communi eruditorum calculo, ut supposititia rejiciuntur. Rejiciuntur itidem ab Hispania, quæ confictio non indiget splendore, illa Pseudo-Dextri Chronica, Maximi, Heleceæ, Luitprandi, Juliani Perezii, et Hauberti Hispalensis.

49. At verò similis, vel ipse Rieulphus, vel Benedictus Levita, vel alius quidam Germano-Francus Epistolas illas aut confinxit, aut ab aliis confictas collegit. Id evincitur 1 ex Gallo-Francorum, et Longobardorum idiotismis, passim in ipsis occurrentibus. 2 Ex eo, quod ex Ecclesiæ Moguntinæ seriâ, et quidem Rieulphi cura, primum proderint. 3 Ex eo, quod se *Peccatorem* liceat, quem sibi adsciscere titulum Galli Episcopi consuevere, ut in Synodo Turonensi 1, et 2, et Parisiensi 2; Hispani nunquam, uno excepto Joanne Gerundensi in Concilio Barcinonensi an. 599.)

69. Quæ præsertim hujus collectionis evulgandæ ratio fuerit, facile intelligit quisquis paulo diligentius consideret, quo potissimum referatur. Nam falluntur egregie homines male animati in Sedem Apostolicam, qui eam editam putant, ut ejus opifex Romanorum Pontificum auctoritatem amplificaret, atque defenderet. Quamquam enim Apostolicæ Sedis amplitudo, et auctoritas pluribus commendetur, non tamen hoc Pseudo-Isidori propositum, atque institutum fuit; neque ea Sedes, cujus jura, et privilegia certissimis nituntur monumentis, falsis illis decretalibus indigebat (1).

(1) Vide Baronium *ad an. 865 num. 8. pag. 48 tom. 45 ed. Luc.*

70. Longe aliud Pseudo-Isidori consilium fuisse, demonstrat ipsa præfatio, ac totius operis ratio. Nam in ea satis declarat, sese illa collegisse monumenta, ut omnes ab Episcoporum accusationibus deterreat (1), tum vehementius invehitur in eos, qui Episcopos audent accusare, et multa proponit, per quæ hujusmodi accusationes difficillimæ evadant. Huc etiam tota spectat collectio, et huc falsa monumenta, in quibus eadem est semper de accusatis Episcopis cura, et sollicitudo.

(1) Postquam in præfatione Isidorus documenta indicavit, quibus sua collectio conficitur, hanc eorum colligendorum rationem affert. *Quatenus Ecclesiastici ordinis disciplina in unum à nobis coacta, atque digesta, et Sancti Præsules paternis instituantur regulis, et obediētes Ecclesiæ ministri, vel populi spiritualibus imbuantur exemplis, et non malorum hominum pravitate et cupiditate depressi, ACCUSANTES SACERDOTES DEPRESSERUNT.* Quod multis persequitur, acerbe objugans illos, qui Episcopos accusant, *ut se per illos excusent, vel eorum bonis ditentur*, ac multa hujusmodi judiciorum incommoda describens illud urget, Episcopos accusatos, et rebus suis spoliatos, aut gradu motos, aut è sede pulsos, ad dicendam causam cogi non posse, nisi primum fuerint restituti, et quædam addit de accusationibus, atque accusatoribus rejiciendis.

71. Atque hoc quidem consilium maxime perspicitur in capitulis Hadriano tributis, quæ veluti summam exhibent falsorum monumentorum, unde potissimum excerpta sunt. Nam pleraque eo spectant, ut ne à quolibet Episcopi accusentur, ut ne facile accusatores audiantur, sed ut multis ex causis tum eos, tum judices liceat recusare. Cum hæc summa sit, et hic finis totius collectionis, quis non facile intelligit, id sibi unum falsis illis meritis voluisse Isidorum, ut consuleret Episcopis, qui accusabantur (1)?

(1) Quod late, vereque ostendunt Fratres Ballerini in *cit. part. 5. cap. 6. §. 5. n. 10 pag. 220.* et Blascus *loc. cit. cap. 7. et seq. pag. 62. et seq. lib. 44. num. 22. Histoir. Eccles. La principale*, inquit, *matière de ces decretales sont les accusations des eveques: il n'y en a presque aucune, qui n'en parle, et qui ne donne des regles pour les rendre difficiles. Aussi Isidore fait assez voir dans la preface, qu'il avoit cette matière fort à cœur; et idem similiter Van-Espenius Comment. in quest. 7. caus. 2., ubi de Gratiano disserens, inquit: *Hic rursus adducit varia fragmenta fictarum decretalium, quæ præcipue ad eximendos Episcopos ab omni criminali judicio adornatæ apparent.* Sed vide fidem, et inconstantiam hominis, quem noscit, veritatem inquit in *Jur. Eccl. univ. part. 3. t. 5. c. 4. n. 16.* Isidorianam collectionem pertinere præcipue ad amplificandam Sedis Apostolicæ auctoritatem. Falsitatem monumentorum, quæ Isidoriana collectio complectitur, præter Hincmarum, ceterosque antiquiores, agnoverunt etiam, atque indicarunt ex catholicis Antonius Contius, Antonius Augustinus. (*N. S. Hic nempe, plura in Isidori opere inspiciens, ex Cod. Theod. et Ariano deprompta fragmenta, putridas, infectasque merces, olfcit. V. Dial. de Emend. Gratiani.*) Bellarminus item, Baronius, Perronius, Petrus de Marca, Cajetanus Cennius, aliique complures. Egregie rem hanc universam persequuntur Fratres Ballerini, Blascus *loc. cit.*, et Franciscus Antonius Zaccaria *Anti-Febonio tom. 2. dissert. 3.* Ceterum, ut ipse fatetur David Blondellus, his decretalibus infensissimus, omnes fere ex usu eorum temporum, atque ex veris posteriorum, aliorumque Scriptorum operibus excerptæ sunt, atque in eo fuit fraus Isi-*

dori, quod ipse eas sententias iis auctoribus adscripsit, quorum revera non sunt, et recentiorum disciplinam antiquis Patribus attribuit, quasi eadem quoque antea viginisset, quod recte etiam observant, atque demonstrant Fratres Ballerini *loc. cit.* §. 3. num. 11. pag. 221. et de potest. Eccl. Summor. Pontif. et Conc. gener. in vind. auct. Pontific. cap. 5. §. 2. p. 195. et seq. ed. Aug. Vindel. 1770. Ex quibus intelligitur, quam injusta, vanaque sint querimoniae Van-Espenii, Febronii, Eybelii, ceterorum generis ejusdem, qui per Isidorianas decretales fractos putant ecclesiasticæ disciplinæ nervos, jus novum inductum, perturbata Episcoporum, et provincialium conciliorum jura, novamque in Sedem Apostolicam collatam potestatem. Quis non intelligit, quam injusta reprehensio sit, cum Isidorus suis decretalibus comprehenderit jus ab aliis constitutum, aut jam suæ ætatis more, et consuetudine receptum? Quare perperam, et minus recte Cavallarius eorum, quorum nunc memini, aliorumque vestigiis insistens in *Institutionibus Juris Canonici*, quas non multis ab hinc annis Neapoli evulgavit, in proleg. c. 6., ita partitus est rem canonicam, ut ab Isidoriana collectione novi juris initium repetat. Si novum non est jus Isidorianum, quid illa partitione ineptius dici, fingique potest? Vera totius rei partitio est, ut jus antiquum conficiant collectiones, quæ nunc antiquatæ sunt, novum collectiones, quibus in scholis, et in foro utimur, novissimum recentiores leges ecclesiasticæ, quæ post illas editas collectiones prodierunt.

72. Plures deinde sequuntur collectiones, quarum non eadem methodus omnium fuit. Principio collectio occurrit cum titulo *Canonum Pœnitentialium*, cujus incertus est auctor, quæque tametsi illam præferat inscriptionem, tamen rem totam Ecclesiasticam complectitur. (1). Sunt etiam memoratu dignæ collectiones Reginonis, Monachi Benedictini, qui opus edidit *de Ecclesiastica Disciplina, et Religione Christiana* (2); Burchardi Vormatiensis, cujus in manibus hominum versatur *Magnum decretorum volumen* (3); Anselmi Lucensis, cui tribuitur *authenticæ, et compendiosa collectio Regularum, et sententiarum SS. Patrum, et authorabilium Conciliorum*, ac præterea opusculum ex pluribus SS. Patrum operibus excerptum (4); denique Ivonis Carnolensis, qui et *Excerptiones Ecclesiasticarum regularum, et Panormiam, vel Pannormiam* evulgavit (5). Sunt et alii, qui suam in colligendis canonibus operam, studiumque posuerunt; sed de omnibus dicere longum esset, et jam nos ad se vocant collectiones, quibus nunc, antiquatis vetustioribus, corpus juris canonici conficitur.

(1) Codicem hunc, quem pridem manu scriptum inspexerat Joannes Morinus, primus in lucem emisit Lucas Dacherius *Spicil. Veter. Script. tom. 1. pag. 510. et seq. ed. Paris 1723.* Est autem divisus in libros tres, quorum primo agitur *de Pœnitentibus, et de Pœnitentiis*, altero *de judiciis*, tertio *de ordinationibus, gradibus, et officiis Clericorum, atque Episcoporum.* Sunt et aliæ collectiones, quæ *Canonum Pœnitentialium* titulo inscribua-

tur, ac de quibus agunt Fratres Ballerini, qui integro tom. 3. *Append. ad oper. S. Leonis M.* vetustas collectiones omnium diligentissime persequuntur.

(2) Regino, Pruminensis Monasterii Abbas, jussu Radbodi, Trevirensis Archiepiscopi, anno, ut creditur, 906. suam collectionem absolvit tributam in libros duos, quorum primus *de personis* agit, *rebusque ecclesiasticis*, alter *de laicis.* In ea conficienda usus est collectione Bionysiana, Hispanica, et forte etiam Isidori Mercatoris, decretis Summorum Pontificum, canonibus conciliorum, et sententiis SS. Patrum, quibus etiam civiles leges adjunxit, petitas eum ex codice Theodosiano, tum ex capitularibus Regum Francorum. Collectionem hanc an. 1671. primus Parisiis edidit, notisque illustravit Stephanus Baluzius.

(3) Prodiit hæc collectio initio sæculi XI., divisaque est in libros viginti, et vulgo *decretum* appellatur. Multa ex Reginone desumpsit Burchardus, neque ejus tamen mentionem fecit, ut observat Baluzius in *præfat. ad Reginon.* Reginonis autem erratis sua etiam addidit, præsertim ex falsis Isidori decretalibus; quædam etiam ex veteri, novoque Testamento, atque ex libris pœnitentialibus accepit.

(4) Primum illud opus Anselmo tribuendum non esse suspicantur Antonius Augustinus, Natalis Alexander, Baluzius, ceteri, qui alterum eidem opus adscribunt.

(5) Utraque hæc collectio pertinet ad exitum sæculi XI., aut ad initium sæculi XII. *Excerptiones Ecclesiasticarum regularum* nunc vulgus appellat *decretum*, quod divisum est in libros septemdecim; *Panormia*, quæ dividitur in libros octo, veluti ejus compendium est, atque ita dicitur quasi omnes comprehendat normas vitæ, ac disciplinæ ecclesiasticæ. Bellarminus *de script. eccl. tom. 7. oper. pag. 351. ed. Venet. an. 1728.* Ant. Augustinus *de quibusd. collect. canon. cap. 50. p. 241. et 242. tom. 3. ed. Luc. Nat. Alex. Hist. Eccl. sæc. 1. append. ad dissert. 20. n. 9. pag. 201. tom. 3. ed. Ven. an. 1776.* Jo. Baptista Bartolus *Inst. jur. canon. cap. 52.* Joannes Molinæus, qui primum Lovanii an. 1561. decretum edidit, in *præf.*, aliique complures disputant, num Ivo Panormiæ auctor revera sit. Burchardi, et Ivonis fidem sequutus Gratianus, in iisdem erratis hæsit, in quæ ipsi pridem incidierant.

N. S. Nullam prædictarum Collectionum excepit Hispania.

AD CAPUT V.

APPENDIX.

De Hispanici, Collectionibus.

N. S. Hispaniensem Ecclesiam ab ipso sæculo IV propriam Canonum Codicem efformare cœpisse, comperimus. Quis enim credat Sanctissimos Episcopos, clarissimum præcipue Ossium, Illiberitanos Conones, Nicænos, Sardicenses, cujus præsertim opera conditi sunt, profundæ tradituros esse oblivioni? Quis dubitet eundem Cordubensem Episcopum ipsos Illiberitanos Canones Nicæne Synodo celebrandæ attulisse, ac Cano-